

CZU: 342+366.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19947377>

DIMENSIUNEA CONSTITUȚIONALĂ A PROTECȚIEI CONSUMATORILOR: INTERFERENȚE ÎNTRE DREPTUL PRIVAT, DREPTUL PUBLIC ȘI JURISDICȚIA CONSTITUȚIONALĂ

Igor BANTUȘ,

doctor în drept, conferențiar universitar,

Catedra „Drept public” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

ORCID ID: 0009-0007-1421-0374

Rezumat. Studiul analizează dimensiunea constituțională a protecției consumatorilor în Republica Moldova, evidențiind caracterul său de instituție juridică aflată la intersecția dreptului privat, dreptului public și jurisdicției constituționale. Pornind de la premisele statului de drept și de la obligația constituțională de respectare și ocrotire a persoanei, cercetarea demonstrează că protecția consumatorilor depășește sfera tradițională a autonomiei contractuale, fiind fundamentată pe valori constituționale precum demnitatea umană, egalitatea în drepturi, libertatea economică și accesul la justiție. Sunt examinate mecanismele legislative și administrative de protecție, inclusiv rolul controlului de stat și al autorităților competente, precum și impactul principiului proporționalității asupra echilibrului dintre libertatea economică și protecția părții vulnerabile. Un accent deosebit este pus pe rolul Curții Constituționale în asigurarea supremației Constituției și în corectarea eventualelor dezechilibre normative. Studiul concluzionează că jurisdicția constituțională reprezintă un garant esențial al standardelor moderne de protecție a consumatorului, în concordanță cu exigențele dreptului european și cu principiile statului de drept.

Cuvinte-cheie: protecția consumatorilor, jurisdicție constituțională, stat de drept, drepturi fundamentale, libertate economică, clauze abuzive, control de stat, proporționalitate, acces la justiție.

Summary. The study analyzes the constitutional dimension of consumer protection in the Republic of Moldova, highlighting its character as a legal institution situated at the intersection of private law, public law, and constitutional jurisdiction. Starting from the premises of the rule of law and the constitutional obligation to respect and protect the individual, the research demonstrates that consumer protection goes beyond the traditional sphere of contractual autonomy, being grounded in constitutional values such as human dignity, equality before the law, economic freedom, and access to justice. The legislative and administrative protection mechanisms are examined, including the role of state control and competent authorities, as well as the impact of the principle of proportionality on the balance between economic freedom and the protection of the vulnerable party. Particular emphasis is placed on the role of the Constitutional Court

in ensuring the supremacy of the Constitution and in correcting potential normative imbalances. The study concludes that constitutional jurisdiction represents an essential guarantor of modern consumer protection standards, in line with the requirements of European law and the principles of the rule of law.

Keywords: consumer protection, constitutional jurisdiction, rule of law, fundamental rights, economic freedom, unfair terms, state control, proportionality, access to justice.

Introducere

Protecția consumatorilor, consacrată tradițional în sfera dreptului civil și a dreptului comercial, a dobândit în ultimele decenii o pronunțată dimensiune constituțională, determinată de evoluția conceptului de stat de drept și de consolidarea statutului persoanei ca valoare supremă a ordinii juridice. În contextul transformărilor economice și al reconfigurării raporturilor dintre profesioniști și consumatori, protecția consumatorului nu mai poate fi analizată exclusiv prin prisma autonomiei de voință și a libertății contractuale, ci trebuie circumscrisă exigențelor constituționale privind demnitatea umană, egalitatea în drepturi, protecția proprietății și accesul efectiv la justiție.

Constituția Republicii Moldova consacră, încă din art. 1 alin. (3), caracterul statului de drept, democratic, în care „dignitatea omului, drepturile și libertățile lui [...] reprezintă valori supreme și sunt garantate” [1, art. 1 alin. (3)]. Această formulare are o relevanță directă în materia protecției consumatorilor, întrucât raporturile de consum implică, în mod inevitabil, exercitarea unor drepturi fundamentale.

În doctrină s-a subliniat că drepturile consumatorilor, deși reglementate predominant în legislația civilă și administrativă, își găsesc fundamentul ultim în norma constituțională, care impune statului obligația de respectare și ocrotire a persoanei [9, p. 95]. În literatura de specialitate s-a arătat că protecției drepturilor consumatorilor în Republica Moldova ar trebui să i se acorde o atenție sporită dat fiind conjunctura socio-economică în țară care favorizează încălcarea drepturilor consumatorului de mărfuri și servicii [6, p. 59]. Astfel, protecția consumatorului nu reprezintă doar o politică legislativă sectorială, ci o exigență derivată din ordinea constituțională.

Scopul cercetării constă în analiza dimensiunii constituționale a protecției consumatorilor în Republica Moldova prin evidențierea fundamentelor constituționale ale acesteia, a interferențelor dintre dreptul privat și dreptul public, precum și a rolului jurisdicției constituționale în asigurarea echilibrului dintre libertatea economică și protecția părții vulnerabile.

Demersul științific urmărește identificarea standardelor constituționale aplicabile raporturilor de consum și evaluarea mecanismelor normative și instituționale menite să garanteze respectarea efectivă a drepturilor consumatorilor.

Metodele și materialele aplicate se întemeiază pe utilizarea unor metode specifice științelor juridice. Metoda logică a fost utilizată pentru structurarea argumentației și formularea concluziilor; metoda sistemică a permis examinarea protecției consumatorilor în contextul ordinii constituționale, iar metoda analizei juridico-doctrinare a fost aplicată pentru interpretarea normelor constituționale și a legislației relevante. Totodată, metoda comparativă a facilitat evidențierea tendințelor de armonizare a cadrului normativ național cu standardele dreptului european în materia protecției consumatorilor.

Prezentul studiu analizează, în continuare, dimensiunea constituțională a protecției consumatorilor în Republica Moldova, evidențiind interferențele dintre dreptul privat, dreptul public și mecanismele jurisdicției constituționale, precum și impactul acestora asupra configurării unui standard modern de protecție a consumatorului.

Rezultate obținute și discuții

Fundamente constituționale ale protecției consumatorilor

Protecția consumatorului își are originea constituțională în principiul statului de drept, consacrat de art. 1 alin. (3) din Constituție [1, art. 1 alin. (3)]. Statul de drept presupune nu doar supremația Constituției și legalitatea actelor normative, ci și garantarea efectivă a drepturilor fundamentale în toate raporturile juridice, inclusiv în cele de natură civilă. Dimensiunea socială a protecției consumatorilor este evidențiată și în literatura de specialitate, unde se subliniază că protecția consumatorilor constituie o componentă de bază a sistemului protecției sociale, având în vedere un ansamblu de dispoziții privind inițiativa publică și privată, destinată a asigura și a ameliora continuu respectarea intereselor consumatorilor [8, p. 6].

Articolul 16 alin. (1) din Constituție stabilește că „Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului” [1, art. 16 alin. (1)]. Această normă constituțională impune autorităților publice o obligație pozitivă de a crea un cadru normativ și instituțional apt să prevină abuzurile economice și să asigure echilibrul în raporturile dintre profesioniști și consumatori.

Așa cum s-a remarcat și în doctrină, norma constituțională citată nu permite statului să admită nerespectarea și neocrotirea oricărei persoane [9, p. 96], prin tolerarea unor practici comerciale care afectează în mod dis-

proporționat drepturile consumatorilor, inclusiv prin utilizarea clauzelor abuzive sau prin furnizarea de informații înșelătoare. Din această perspectivă, legislația privind protecția consumatorilor reprezintă o concretizare a unei obligații constituționale, nu o simplă opțiune legislativă.

Protecția consumatorilor trebuie analizată în corelație cu art. 9 din Constituție, care consacră proprietatea publică și privată, precum și piața, libera inițiativă economică și concurența loială ca factori de bază ai economiei [1, art. 9]. Libertatea economică și autonomia contractuală sunt valori constituționale, însă acestea nu au un caracter absolut.

Articolul 9 alin. (2) stabilește că proprietatea „nu poate fi folosită în detrimentul drepturilor, libertăților și demnității omului” [1, art. 9 alin. (2)]. În materie de raporturi de consum, această dispoziție constituțională legitimează intervenția statului pentru a preveni utilizarea libertății economice în mod abuziv sau disproporționat.

În acest sens, Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor definește clauza abuzivă ca fiind acea clauză care, „nefiind negociată în mod individual cu consumatorul, creează [...] un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților” [2, art. 1]. Interdicția unor asemenea clauze constituie o aplicare directă a principiului constituțional al protecției persoanei și al echilibrului juridic.

Dimensiunea constituțională a protecției consumatorilor se reflectă și în art. 20 din Constituție, care garantează accesul liber la justiție [1, art. 20]. Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor competente împotriva actelor care îi violează drepturile și interesele legitime.

În contextul litigiilor de consum, această dispoziție constituțională obligă statul să asigure mecanisme procedurale eficiente, inclusiv forme alternative de soluționare a disputelor, în conformitate cu exigențele dreptului Uniunii Europene transpuse prin Legea nr. 105/2003 [2, Preambulul].

Totodată, controlul de stat asupra activității de întreprinzător, reglementat prin Legea nr. 131/2012, vizează asigurarea unui nivel adecvat de protecție a vieții, sănătății și proprietății persoanelor, iar principiul proporționalității consacrat în lege reflectă echilibrul constituțional dintre libertatea economică și protecția drepturilor fundamentale.

Interferența dreptului privat și a dreptului public în materia protecției consumatorilor

Raporturile juridice dintre profesioniști și consumatori își au fundamentul imediat în dreptul civil, fiind expresia libertății contractuale și a autonomiei de voință. Cu toate acestea, specificul raportului de consum constă în asimetria structurală dintre părți: profesionistul dispune de informație, expertiză și capacitate economică superioară, în timp ce consumato-

rul acționează în afara sferei sale profesionale. Reglementarea raporturilor de consum prin norme speciale este justificată de particularitățile poziției consumatorului, întrucât legislația are incidență numai asupra consumatorilor-persoane fizice care dobândesc, utilizează ori consumă, ca destinatari finali, produse obținute de la agenți economici sau beneficiază de servicii prestate de aceștia [6, p. 60].

Această inegalitate factuală justifică intervenția normativă a statului pentru restabilirea echilibrului juridic. În acest sens, Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor definește consumatorul drept „orice persoană fizică ce intenționează să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător, industrială, artizanală sau profesională” [2, art. 1], consacrand astfel caracterul său de parte vulnerabilă.

De asemenea, noțiunea de „clauză abuzivă” este definită ca acea clauză care creează „un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților” [2, art. 1]. Această intervenție legislativă limitează autonomia contractuală în numele protecției constituționale a persoanei, fiind o expresie directă a art. 16 alin. (1) din Constituție [1, art. 16 alin. (1)].

În doctrină s-a subliniat că normele de protecție a consumatorilor sunt foarte importante pentru a impune măsuri normative ce egalează consumatorii cu profesioniștii [9, p. 96]; în consecință, raporturile civile de consum, deși aparțin formal dreptului privat, dobândesc o dimensiune constituțională prin prisma obligației statului de a asigura egalitatea reală între părți și de a preveni abuzul de poziție dominantă profesională. Astfel, protecția consumatorului devine un instrument de realizare a egalității materiale, nu doar formale.

Protecția consumatorilor nu se limitează la mecanismele jurisdicționale civile, ci implică un ansamblu de competențe administrative exercitate în regim de putere publică. Necesitatea consolidării mecanismelor instituționale de protecție este confirmată și la nivelul analizelor de politici publice, care evidențiază caracterul sistemic al intervenției statului în domeniu [5]. Conform Legii nr. 105/2003, „autoritatea competentă” este orice autoritate publică desemnată la nivel național care are competențe specifice de asigurare a respectării actelor normative care protejează interesele consumatorilor [2, art. 1].

Intervenția autorităților publice este reglementată, în plan general, de Legea nr. 131/2012 privind controlul de stat. Potrivit art. 1 alin. (1¹) lit. a), obiectivul controlului de stat constă în „asigurarea unui nivel mai înalt de protecție a [...] vieții, sănătății și proprietății persoanelor, precum și a drepturilor și libertăților fundamentale” [3, art. 1 alin. (1¹) lit. a)]. Formularea

este semnificativă, întrucât plasează controlul administrativ în sfera protecției drepturilor fundamentale.

Controlul administrativ reprezintă, prin natura sa, o ingerință în libertatea economică a profesioniștilor. Tocmai de aceea, Legea nr. 131/2012 consacră principiul proporționalității, prevăzând că recurgerea la control este admisibilă „doar în cazul când acesta este absolut necesar” [3, art. 3 alin. (1) lit. g)]. Această exigență reflectă un echilibru constituțional între art. 9 alin. (3) din Constituție (libera inițiativă economică) și obligația statului de protecție a persoanei.

În literatura de specialitate s-a arătat că eficiența mecanismelor de protecție depinde nu doar de existența cadrului normativ, ci și de capacitatea instituțională de implementare și de cooperarea interinstituțională [7, p. 147-148]. Astfel, rolul autorităților publice în asigurarea protecției consumatorilor nu este unul pur coercitiv, ci implică și dimensiuni preventive și educative.

O evoluție semnificativă în materia protecției consumatorilor constă în consacrarea intereselor colective. Legea nr. 105/2003 definește „interesele colective ale consumatorilor” drept interesele unui anumit număr de consumatori care au suferit sau sunt susceptibili să sufere un prejudiciu [2, art. 1].

Această perspectivă depășește paradigma clasică a protecției individuale și introduce o dimensiune publică a raporturilor de consum. Protecția intereselor colective justifică intervenții administrative și acțiuni coordonate, inclusiv în context transfrontalier, în conformitate cu actele Uniunii Europene transpuse prin legislația națională [2, Preambulul].

Prin urmare, raporturile de consum devin un spațiu de interferență între dreptul privat și dreptul public, iar protecția consumatorilor se transformă într-un domeniu hibrid, în care instrumentele civile, administrative și, eventual, contravenționale sau penale converg în realizarea unei exigențe constituționale comune.

Rolul jurisdicției constituționale în garantarea protecției consumatorilor

Dimensiunea constituțională a protecției consumatorilor se realizează, în ultimă instanță, prin mecanismul jurisdicției constituționale. Potrivit art. 1 alin. (1) din Legea nr. 74/2025 cu privire la Curtea Constituțională, „Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova” [4, art. 1 alin. (1)].

Norma juridică de la alin. (2) prevede că instanța constituțională este independentă și se supune numai Constituției [4, art. 1 alin. (2)], iar conform alin. (3), Curtea „garantează supremația Constituției, asigură realiza-

rea principiului statului de drept [...] și garantează responsabilitatea statului față de cetățean” [4, art. 1 alin. (3)].

Această formulare este esențială pentru materia protecției consumatorilor. Dacă statul are obligația constituțională de a ocroti persoana (art. 16 alin. (1) din Constituție), Curtea Constituțională devine garantul ultim al respectării acestei obligații în activitatea legislativă și executivă.

Potrivit art. 4 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 74/2025, Curtea exercită controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui și actelor Guvernului [4, art. 4 alin. (1) lit. a)]. Controlul se poate realiza atât anterior, cât și ulterior publicării actelor normative [4, art. 4 alin. (2)].

În materia protecției consumatorilor, controlul constituționalității poate interveni în cel puțin trei situații:

a) atunci când normele privind libertatea economică afectează disproporționat drepturile consumatorilor;

b) atunci când măsurile de protecție a consumatorilor restrâng excesiv libertatea economică;

c) atunci când mecanismele administrative sau jurisdicționale limitează accesul efectiv la justiție.

Legea consacră și prezumția constituționalității actelor normative [4, art. 5], ceea ce implică obligația instanței constituționale de a opera un control riguros al proporționalității și al conformității cu valorile supreme prevăzute la art. 1 alin. (3) din Constituție [1, art. 1 alin. (3)].

În doctrină s-a arătat că garanțiile constituționale ce asigură drepturile consumatorului pot fi invocate când normele legale nu reglementează corect posibilitatea protecției unor drepturi fundamentale garantate prin Constituție [9, p. 95], sau altfel spus garanțiile constituționale pot fi invocate ori de câte ori cadrul legislativ nu asigură protecția efectivă a drepturilor fundamentale ale consumatorilor.

Un mecanism esențial de interferență între dreptul privat și jurisdicția constituțională îl reprezintă excepția de neconstituționalitate. Conform art. 4 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 74/2025, Curtea soluționează excepțiile de neconstituționalitate ridicate în fața instanțelor judecătorești [4, art. 4 alin. (1) lit. g)].

În litigiile de consum, instanța de drept comun poate fi chemată să aplice norme privind clauzele abuzive, termenele de garanție, competențele autorităților administrative sau regimul sancțiunilor. Dacă aceste norme sunt susceptibile de a contraveni Constituției, partea interesată poate invoca excepția de neconstituționalitate.

Astfel, raportul juridic de consum, aparent limitat la sfera dreptului

civil, poate deveni premisa unei dezbateri constituționale privind:

- proporționalitatea ingerinței în libertatea economică (art. 9 alin. (3) din Constituție);
- respectarea egalității în drepturi (art. 16 alin. (2) din Constituție);
- garantarea accesului liber la justiție (art. 20 din Constituție).

În acest mod, jurisdicția constituțională asigură coerența sistemică a ordinii juridice și previne apariția unor dezechilibre normative.

Articolul 4 din Constituție consacră interpretarea drepturilor fundamentale în concordanță cu tratatele internaționale [1, art. 4 alin. (1)]. Totodată, art. 4 alin. (2) acordă prioritate reglementărilor internaționale în caz de neconcordanță [1, art. 4 alin. (2)].

Legea nr. 105/2003 privind protecția consumatorilor transpune multiple directive și regulamente ale Uniunii Europene [2, Preambulul], ceea ce determină o triplă dimensiune a controlului normativ: națională, europeană și constituțională.

În plus, art. 6 alin. (4) din Legea nr. 74/2025 permite Curții Constituționale să solicite Curții Europene a Drepturilor Omului un aviz consultativ în chestiuni de principiu [4, art. 6 alin. (4)]. Această deschidere către dialogul jurisdicțional european poate avea relevanță și în materia protecției consumatorilor, în special în domeniul dreptului la un proces echitabil sau al protecției proprietății.

Concluzii.

Analiza realizată demonstrează că protecția consumatorilor nu poate fi circumscrisă exclusiv dreptului civil sau administrativ, ci reprezintă o expresie a ordinii constituționale. **Constituția Republicii Moldova consacră un model de stat de drept în care demnitatea umană și drepturile fundamentale constituie valori supreme [1, art. 1 alin. (3)]. Din această perspectivă, protecția consumatorilor devine o obligație constituțională derivată din art. 16 alin. (1) și art. 9 alin. (2) din Legea Supremă [1].**

Interferența dintre dreptul privat și dreptul public în materia protecției consumatorilor este inevitabilă și necesară. Mecanismele administrative de control trebuie să respecte principiul proporționalității [3, art. 3 alin. (1) lit. g)], iar intervențiile legislative trebuie să mențină echilibrul între libertatea economică și protecția părții vulnerabile.

Jurisdicția constituțională asigură, în ultimă instanță, coerența și legitimitatea acestui sistem, garantând supremația Constituției și responsabilitatea statului față de cetățean [4, art. 1 alin. (3)]. În contextul actual, caracterizat prin complexitatea relațiilor comerciale și prin asimetrii informaționale accentuate, rolul Curții Constituționale poate deveni determinant

în consolidarea unui standard constituțional de protecție a consumatorului, compatibil cu exigențele dreptului european și cu principiile statului de drept.

Referințe bibliografice:

1. Constituția Republicii Moldova nr. 1 din 29 iulie 1994, republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 466 din 13 noiembrie 2024.

2. Legea privind protecția consumatorilor nr. 105 din 13 martie 2003, republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 122-124 din 28 martie 2024.

3. Legea privind controlul de stat nr. 131 din 8 iunie 2012, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 181-184 din 31 august 2012.

4. Legea cu privire la Curtea Constituțională nr. 74 din 10 aprilie 2025, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 187-189 din 17 aprilie 2025.

5. Analiza de impact a Strategiei naționale în domeniul protecției consumatorilor pentru perioada 2013–2020, Chișinău, 2012.

6. Galina Pogoneț, *Sistemul de protecție a drepturilor consumatorilor în Republica Moldova*, în *Administrarea Publică*, nr. 1, 2010, p. 59-62.

7. Ghenadie Prețivatii, *Rolul autorităților publice în asigurarea protecției consumatorilor și eficiența mecanismelor de control*, în *Anale Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova: Științe juridice*, ediție specială, Chișinău, 2025, p. 147-157.

8. Costel Stanciu, *Analiza cadrului juridic și instituțional din România în domeniul protecției consumatorilor*, în *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Reglementări naționale și standarde juridice internaționale în domeniul protecției drepturilor consumatorului”*, Chișinău, 2021, p. 6-26.

9. Veaceslav Zaporozjan, *Garanții constituționale de protecție a drepturilor civile ale consumatorilor*, în *Culegere de rezumate a lucrărilor științifice ale Conferinței științifice internaționale „Competitivitate și inovare în economia cunoașterii”*, Ediția a XXI-a, Chișinău, 2020, p. 95–98.